

Kód kurzu: SP7MP_MTO2 Metodologie 2

Autor: Tereza Němečková

Projekt k diplomové práci

Téma: *Rodinná a sexuální výchova u romských dětí a mládeže*

1. Úvod

Předmětem diplomové práce je prozkoumání specifčnosti rodinné a sexuální výchovy u Romů. Práce se nebude zabývat pouze sexuální problematikou (fyzické odlišnosti mužů a žen, početí, porod apod.), ale také vztahy, které s ní velmi úzce souvisí (vztahy v rodině, výběr partnera atd.). Téma práce vychází z přímé i nepřímé zkušenosti autora se skutečností, že romskou mládež sexuální tematika velmi zajímá, ale mají o ní nedostatečné informace. Tento nesoulad může vést k vztahovým problémům, k problémům s plánováním rodiny či k různému rizikovému chování (nevhodné sexuální chování, experimenty s drogami apod.). Jelikož je téma práce podložené pouze jednotlivými zkušenostmi, jedním z cílů práce je ověřit, zda je rodinná a sexuální výchova u Romů specifická (způsobem výuky, rozdíly v informovanosti) ve větším měřítku a zda je tedy téma rodinné výchovy u Romů potřeba věnovat odlišný přístup (více se zaměřit na individuální/skupinovou práci, používat více klasických/zážitkových metod, zaměřit se na jiné konkrétní oblasti apod.). Tématu sexuální výchovy Romů se nevěnují téměř žádné výzkumy či literatura, důvodem může být např. obava z nařčení z rasové zaujatosti či fakt, že problematika sexu je u Romů tabu. O rodinném životě Romů se toho můžeme dozvědět více z různých zdrojů zabývajících se romskou kulturou. Zmapování této oblasti může pomoci prevenci některých sociálně nepříznivých jevů, např. prevence nevhodného sexuálního chování (předčasný pohlavní styk, promiskuita, sexuální zneužívání apod.), prevence pohlavně přenosných chorob, možnost plánování rodiny (předcházení mateřství u nezletilých, možnost ovlivnit kdy a kolik dětí budu mít atd.). S problémovým sexuálním chováním mohou souviset i další rizikové oblasti (kriminalita, drogy apod.), nepřímo jde tedy i o prevenci těchto jevů.

Cílem diplomové práce je jednak zhodnotit, zda je téma rodinné a sexuální výchovy pro romskou mládež natolik odlišné a zajímavé, aby mu bylo potřeba věnovat speciální pozornost a jednak zmapovat, jaké jsou znalosti romské mládeže v oblasti sexuální výchovy.

Pokud bude zjištěno, že tématu rodinné a sexuální výchovy u romské mládeže je potřeba věnovat větší pozornost, bude v práci zhodnoceno, na která témata by bylo potřeba se zaměřit, jakými metodami by bylo vhodné pracovat a popř. bude i vytvořen návrh preventivního programu.

2. Hlavní výzkumná otázka:

Je potřeba věnovat rodinné a sexuální výchově Romů speciální pozornost?

Vedlejší výzkumné otázky:

Jaký je zájem romské mládeže o téma sexuality a mezilidských vztahů?

Jaké jsou jejich znalosti v oblasti sexuálního chování?

Na jaké oblasti rodinné či sexuální výchovy by bylo potřeba se zaměřit více?

3. Kvalitativní výzkum

K zjištění požadovaných informací jsem si vybrala kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum popisuje problematiku slovně a snaží se do ní proniknout hlouběji a pochopit ji. Je vhodnější pro zaznamenávání prožívání, zkušeností a názorů cílové skupiny. Téma mé diplomové práce není zcela ohraničené a kvalitativní výzkum umožňuje toto téma neustále obohacovat, vyjasňovat, popř. usměrňovat. A to především díky tomu, že je neustále otevřený novým možnostem, které se mohou objevit kdykoli v průběhu realizace. Kvalitativní výzkum umožňuje také osobnější přístup, který je dle mého názoru u tak citlivého tématu důležitý.

Limitem kvalitativního výzkumu je počet zkoumaných subjektů. Cílem diplomové práce proto není zjistit obecně platné a široce aplikovatelné závěry, ale zmapovat situaci, popř. zjistit podklady pro širší výzkum. Závěry výzkumu nebude možné zobecnit na celou romskou komunitu, což ale není cílem práce. Cílem práce je porozumění dané problematice a seznámení se s novou, ještě neprobádanou oblastí.

Konkrétně bude využit polostrukturovaný skupinový rozhovor v přirozeném prostředí mladých lidí (komunitním centru pro Romy, základní škola či základní škola speciální).

4. Návrh metody sběru dat, představa o počtu a kontaktování výzkumných jednotek.

O možnost realizace výzkumu formou skupinové práce požádám dvě základní školy běžného typu a dvě školy s větším podílem romské mládeže (např. ZŠ Lidická, ZŠ 28.října).

V každé škole bych ráda realizovala cca dva až tři projekty zvláště pro žáky sedmých, osmých a devátých tříd. Pozorování bude písemně zaznamenáno hned po ukončení projektu a následně budou záznamy porovnány.

Skupinová práce bude založena na brainstormingu a diskuzi. Autor výzkumu a zároveň vedoucí diskuze bude pokládat jednotlivé otázky, např. Co je pro vás důležité u budoucího partnera (otce/matky vašich dětí)? Mladí lidé budou říkat své názory a zapisovat je na velký arch papíru. V diskuzi se budeme blíže zabývat jednotlivými nápady. Po skončení cca hodinové skupinové práce si autor písemně zaznamená veškeré podstatné informace. (Nahrávání na diktafon by bylo v tomto případě možná lepší variantou, nicméně problém by byl se zajištěním souhlasů od zákonných zástupců a je možné, že by to narušilo přátelskou a otevřenou atmosféru setkání.) Důležité body budou také zaznamenány na arších papíru.

Zároveň budou probíhat polostrukturované rozhovory s pracovníky škol, kde bude realizována skupinová práce s dětmi. Zde předpokládám jednoho až dva zaměstnance v každé škole. Data z rozhovorů budou sloužit k zmapování pohledu pracovníků na problematiku rodinné a sexuální výchovy u Romů. Jejich zkušenosti ze školy i z kontaktu s rodinami jsou cenné.

5. Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat

Plán skupinové práce

Seznámení

Zahřívací aktivita – icebreaker

Otázky do diskuze: (forma brainstormingu)

- Co to znamená s někým chodit? (Co je důležité pro partnerský vztah?)
- Co je důležité pro výběr partnera – kluka/holky?
- A jak je to se sexem? Kdy je nejlepší čas pro první pohlavní styk? (S kým mít pohlavní styk?)
- A co mu předchází? (→ téma dotýkání se, objímání, chození za ruku, mazlení se apod.)
- Koho se smím dotýkat/ Kdo se smí dotýkat mne? (→ téma sexuálního obtěžování; jednostranná láska)
- Co to znamená založit rodinu? Co potřebuji, abych mohl/a založit rodinu? Co je v rodině důležité? Co všechno znamená mít děti?

- Co když rodinu založit nechci? (→ antikoncepce)
- S kým se bavíte o klucích/holkách, vašich vztazích, o sexu? (Můžete o tom mluvit se svými rodiči/ve škole?)

Jednotlivé otázky se budou rozvíjet dál podle reakcí a dalších otázek dětí a mládeže. Spontánně tak budeme mluvit především o tom, co děti zajímá a dáváme tím i možnost pro vznik nových témat.

6. Zamyšlení se nad možnými praktickými a etickými problémy při výzkumu

- Možnost, že reakce na toto téma bude natolik živá, že bude těžké řídit diskusi žádoucím směrem. Tzn. například, že děti budou vykřikovat, používat vulgární výrazy, snažit se směřovat rozhovor jinam (např. otázkami typu: Už jste měla pohlavní styk?) apod.
Jsem připravená, že je vysoká pravděpodobnost toho, že se něco podobného objeví. V místnosti bude ale i pracovník školy, který děti zná a bude moci tedy reagovat účinněji než já.
- Problémem může být také neochota školy mluvit se mnou o této do značné míry intimní oblasti, popř. neochota otvírat toto téma před dětmi. Některé instituce se oblast především sexuální výchovy snaží spíše ignorovat a neřešit.
Řešením je oslovit jinou školu.
- Stížnosti mohou být také ze strany rodičů dětí, které budou o programu mluvit doma. Pokud nebudou s tématem programu souhlasit, může to negativně ovlivnit jejich vztahy ke škole a jejím pracovníkům.
Tento problém by mohlo vyřešit včasné informování rodičů o tom, že tento program bude probíhat.

7. Záznam z prvního realizovaného skupinového rozhovoru spolu s terénními poznámkami.

Tento projekt je již jednou upravován dle první realizace (viz úkol č.5). Tato upravená verze projektu nebyla ještě realizována. Důvodem byl nedostatek času k jeho realizaci a také kontakty se základními školami, které ještě nejsou navázány. Projekt byl však prodiskutován s pedagogickým pracovníkem sdružení IQ Roma servis.

Autorovi byly předloženy tyto připomínky:

- Pokud bude diskuze vedena i formou zážitkových technik (např. řešením problémových situací, vytváření myšlenkových map apod.) instrukce by vždy měly být co nejjednodušší.
- Pokud chce autor, aby se žáci, co nejvíce otevřeli, je dobré, aby ve třídě nebyl učitel. Naopak pokud si autor není jistý, zda by skupinu a diskuzi v ní byl schopný sám řídit, může o přítomnost učitele jistě požádat.
- Otázek k diskuzi je velké množství a možná není reálné, aby se stihly během jedné vyučovací hodiny všechny probrat.
- Vhodná je motivace žáků (např. shlédnutím zajímavého videa s odpovídající tematikou na konci programu).

8. Námět k modifikaci výzkumného návrhu na základě předchozího bodu

Jednou z nejdůležitějších věcí pro mne bude zamyslet se nad přítomností učitele ve třídě. Jeho přítomnost i nepřítomnost mají svá pozitiva i rizika. Pravděpodobně bude první realizace projektu provedena bez přítomnosti učitele a na základě této zkušenosti bude rozhodnuto o dalším postupu.

Je potřeba se také zamyslet nad tím, jak zapojit i méně aktivní žáky. To lze, dle mého názoru pomocí práce v menších skupinkách, kde je zapojit se snazší než vyjádřit se před celou třídou.

Potřebuji také stanovit kritéria, která budu měřit (např. rodinné hodnoty, přístup k potratu, přístup k antikoncepci, informovanost o antikoncepci, sexuálních chorobách...) a podle toho také vytvořit konkrétní program aktivit, které budu realizovat. Je nutné stanovit si otázky, na které bych chtěla znát odpověď. Témat rodinné výchovy je mnoho, potřebuji se zaměřit pouze na některá, všechna nelze do projektu zahrnout.

Pokud chci porovnávat také formu výuky (individuální/skupinová, písemné formy práce/zážitkové metody), musí projekt všechny tyto formy obsahovat.

Motivace videem na závěr programu se mi zdá velmi vhodná. Existuje mnoho zajímavých materiálů na toto téma. Jedinou překážku vidím v časovém rozložení, je potřeba počítat s dalším časem navíc.

9. Seznam relevantní literatury

Literatura vztahující se k romské kultuře:

DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-428-5.

BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Vyd. 1. Praha: Radix, 2008, 256 s. ISBN 978-808-6031-835.

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 223 s. ISBN 978-802-1051-034.

, Lenka a Marek JAKOUBEK.

, 2007, 207 s. ISBN 80-870-2511-3.

. 1. ISBN 80-732-5178-7.

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 4., V nakl. Karolinum 2., rozš. a upr. Praha: Karolinum, 2011, 130 s., [23] s. obr. příl. ISBN 978-802-4619-095.

Časopis Romano V.I.P.

Časopis Romano Džaniben

Časopis Romano Vod'ori

Literatura týkající se rodinné a sexuální výchovy:

Department for Education and Employment. *Sex and relationship education guidance*. Nottingham: DfEE, 2000. ISBN 18-418-5144-2.

Láska není jednoduchá: O kamiben nane loko : příprava romské mládeže k životu v partnerském/manželském vztahu. Editor Milan Pilát, Terezie Pilátová-Osecká. Praha: Slovo 21, 2009, 61 s. ISBN 978-809-0432-703.

Rodinná a sexuální výchova: dnešní reflexe a citlivá místa: sborník příspěvků ze 6. celostátní konference K aktuálním otázkám rodinné výchovy : Hradec Králové 9.4.2003. Vyd. 1. Editor Tomáš Svatoš. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004, 152 s. ISBN 80-704-1078-7.

ŠULOVÁ, Lenka. *Jak učit výchovu k manželství a rodičovství?*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1995, 112 s. ISBN 80-716-9218-2.

UNESCO. *International technical guidance on sexuality education*. France, 2009. Dostupné z: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=47268&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Máte velmi zajímavé téma a záměr, doporučuji ještě vše promyslet, třeba na základě mých komentářů ☺ Přeji hodně zdarů a zajímavých zážitků při realizaci projektu!